

*Цао Цзін,
аспірантка*

*Ісаєва Н. С.,
доктор філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри мов і літератур Далекго Сходу та Південно-Східної Азії
Навчально-наукового інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ХУДОЖНЯ РЕАЛІЗАЦІЯ «КОМПЛЕКСУ РІДНОЇ ЗЕМЛІ» У ПРОЗІ ЛУ ЯО

Анотація. Лу Яо (路遥, справжнє ім'я Ван Вейго 王卫国, 1949–1992) – яскравий представник плеяди китайських письменників, творчість яких розвивалася в руслі «літератури реформ». Його основні твори присвячені опису життя сільських жителів гірського району Шеньсі в період економічних реформ 1970-х–1980-х рр. Автор не прагне запропонувати свій «сценарій реформ» на селі, як це намагалися зробити інші письменники, натомість Лу Яо репрезентує реформи як складний період сумнівів, заперечень, втрат і одночасно – віри молодого покоління у краще майбутнє. В основі усіх творів Лу Яо лежать складні психологічні та соціальні конфлікти, розв'язання яких намагаються знайти герої. Одночасно Лу Яо, як письменник, котрий має «комплекс рідної землі», у творчості багато описів етнокультурних нюансів та навколишніх середовищ малої Батьківщини. Метою запропонованої статті є виявлення особливостей мислення «комплекс рідної землі» і у статті дають можливість доповнити знання про особливості художнього світу сучасних китайських письменників-реалістів. Успіх літературного твору значною мірою зумовлюється майстерністю автора у створенні яскравих персонажів. Останні вимагають особливої уваги до відображення психологічних станів та душевних переживань, завдяки чому читач спроможний відчувати душевний стан самого автора. У статті застосовані такі методи дослідження: 1) дефінітивний; 2) метод психоаналізу. Таким чином, наша стаття дає підстави стверджувати, що у творчості Лу Яо всебічно і послідовно втілював у своїх творах «комплекс рідної землі». Теплі почуття до малої батьківщини на Північно-Західному плато для письменника – це не тільки особлива любов і вдячність землі, а й глибокі роздуми про неї, намагання проникнути до її глибин. Він відчуває незначному спів-причетність до свого рідного краю, яка поєднується з надзвичайно складними почуттями на кшталт радості, смутку і болю.

Ключові слова: комплекс рідної землі, етнокультура, мала батьківщина, Его-ідентичності, авторське почуття.

Термін «комплекс рідної землі» (乡土情结) увів до наукового обігу відомий китайський драматург, теоретик кіно та літературний критик Ке Лін (柯灵). Його сутність науковець пояснює так: «У серці кожної людини є рідне місце. До нього линуть думками і в час триумфу, і в години розпаду. Скрізь і завжди згадка про нього бентежить душу... Ні безмежний простір, ні тривалий час не можуть згасити глибоке почуття – це і є «комплекс рідної землі». Життєвий шлях людини важкий

і далекий, а дитинство – його відправною точкою. Світ, який люди бачать, вперше відкривши очі, – це мала батьківщина, де вони народилися і зростатимуть» [1].

Це поняття виявилось надзвичайно важливим для китайської національної картини світу, тому культурологи та соціологи досить активно розмірковують над його сенсом і складовими частинами. За спостереженням проф. Шандунського педагогічного університету Шен Шуайшуа (盛帅帅), «комплекс рідної землі» являє собою особливе глибоке почуття ностальгії за рідним краєм та відданості йому, що передається з покоління в покоління у суспільній практиці та історичних літописах. У китайців цей комплекс насамперед проявляється у двох аспектах: по-перше, любов та пильнування рідної землі, гір і річок, садів і полів, сел та хуторів, а також інших природних та культурних осередків; по-друге, міцна прив'язаність до рідної домівки, близьких людей та сільського культурного середовища [2].

Поглиблюючи культурно-історичні дослідження «комплексу рідної землі», проф. Нанкінського університету Пань Сянхуей (潘祥辉) уточнив його назву як «комплекс туги за рідною землею» (恋土情结), тобто підкреслив первинність, глибину й незникомість відчуття нерозривного зв'язку з малою батьківщиною. Він простежує витоки й генезу цього комплексу, вказуючи на те, що китайська культура сповнена історичної пам'яті, пов'язаної із культом землі: з міфів він перейшов до народних вірувань, а звідти – до китайського лексикону. Дослідник робить ключові висновки про роль згаданого комплексу у формуванні національного характеру та ціннісної парадигми китайців, зокрема, цей комплекс формує в них задоволення власною долею, прив'язаність до рідного краю, відчуття впевненості в житті, наполегливість у подоланні труднощів, а також увагу до зв'язків земляцтва тощо. Це справило неабиякий вплив на культурну психологію та поведінкову модель китайців [3].

Лу Яо пов'язав усе своє життя із малою батьківщиною, тому глибоко розумів труднощі й дилеми селян. Він завжди підкреслював своє селянське походження, тому майже кожен його твір пронизаний любов'ю і ніжністю в зображенні рідної землі та людей, які на ній живуть. Загалом, формування у свідомості письменника потужного «комплексу рідної землі» зумовлене, на наш погляд, процесом формування його особистості та формування самоідентичності у рідному середовищі. Навчання Лу Яо, робота і життя невіддільні від рідної землі, тому очевидно,

що творче натхнення письменник шукав також тут – у гірських районах лесового плато провінції Шеньсі. Найскрутніші і найщасливіші моменти життя Лу Яо пов'язані з щільно і кров'ю його рідної землі.

За психосоціальною конфесцією Е. Еріксона, розвиток особистості відбувається у системі відносин з іншими людьми, тобто стійкі форми соціокультурної взаємодії забезпечують психічний розвиток людини. Цей розвиток проходить 8 стадій в дитячий та підлітковий період життя. Результатом розвитку особистості є набуття нею психічного стану Его-ідентичності, яка являє собою цілісне уявлення людини про себе. Набуття Его-ідентичності сприяє формуванню в особистості такої якості як вірність, яка передбачає впевненість у значущості обраних цінностей, інтересів та моральних норм, і готовність неухильно їх дотримуватись у будь-яких ситуаціях вибору. Тож, можемо висновувати, що соціальне і етнокультурне середовище, в якому народжується і виховується дитина (а згодом – підліток), має надважливий вплив на формування її самототожності у дорослому віці. А це, своєю чергою визначає систему цінностей і моральних орієнтирів зрілої особистості.

Повертаючись до особистості Лу Яо, варто зауважити, що Его-ідентичність письменника складалась від впливом сільської спільноти та етнокультурних традицій північних районів провінції Шенсі, де природне середовище було суворим, а життя селян матеріально скрутним. Коли майбутньому письменнику виповнилось сім років, батько віддав його своєму братові на усиновлення (аби прогледувати). Умови в сім'ї дядька були не набагато кращими, він ледве міг забезпечити навчання Лу Яо в початковій школі. У цей період батьки рідко навідували хлопця, що, безсумнівно, зашкодило його дитячій психіці. Таким чином, матеріальна скрута і відсутність сімейних зв'язків сприяли формуванню відлюдкуватості та замкненості хлопця. Однак, не лише ці риси характеру Лу Яо стали підмурком його Его-ідентичності, але й такі якості як сильна воля, працьовитість, прагнення до самовдосконалення, що значною мірою стимулювало його творчі здібності, розвинуло його уяву і спонукало до глибоких роздумів про сенс життя. Водночас це зміцнило його зв'язки із малою батьківщиною і довершило формування «комплексу рідної землі» у конструкції самототожності письменника.

У творах Лу Яо цей комплекс знайшов вираження на різних текстових рівнях – сюжетному, образному, лексичному тощо. На сюжетному рівні він прихований у ставленні персонажів до рідної землі. Так, у повісті «Доля» головний герой Гао Цзялін повернувся до рідного села, коли дізнався, що отримав роботу в місті не за свої чесноти, а завдяки протекції покровителя-високопосадовця. В селі його зустрів старий Дешун, котрий по суті є персоналізацією комплексу людві до рідної землі:

«Дідусь Дешун витер піт з обличчя своїм залатаним рукавом і сказав (Гао Цзяліну): “Я чув, що ти повертаєшся сьогодні вранці, тому я чекаю на тебе, аби сказати кілька слів. Ти не повинен втрачати душу! Не треба більше зневажати наше глухе гірське село!” Він обвів своїми німіми пальцями довколишні гори та ріки і сказав: “Саме ця гора, ця річка і ця земля виховували і годували нас із покоління в покоління. Без цієї землі в цьому світі не було б нічого! Так, не було б! Лише якщо ми будемо любити працю, все зможемо змінити на краще!”.....»

德顺爷爷用缀了补丁的袖口揩了一下脸上的汗水，(对高加林)说：“听说你今上午要回来，我就专门在这里

等你，想给你说几句话。你的心可千万不能倒了！你也再不要看不起咱这山圪崂了！”他用枯瘦的手指头把四周围的大地山川指了一圈，说：“就是这山，这水，这土地，一代又一代的养育了我们。没有这土地，这世界上就什么都不会有！是的，不会有！只要咱们爱劳动，一切都还会好起来的！.....” [4].

Дідусь Дешун використовував прості і щирі слова, аби втішити і підбадьорити Гао Цзяліна, сподіваючись, що він стійко зустрине чергову зміну в своєму житті і не здасться! Він повинен навчитися любити себе, обожнювати землю і застосовувати свої здібності для створення кращого життя в майбутньому. Водночас він повинен бути прагматичним, витривалим і працьовитим. Отже, вустами свого героя дідуся Дешуна, Лу Яо висловив власну любов до землі і повагу до важкої селянської праці, тим самим передавши читачам «комплексу рідної землі».

В оповіданні «Жовтий листопад на осінньому вітрі» автор подає філігранний опис природи, відтворюючи складний психологічний стан збентеженої героїні Лу Жуоцінь. Однак, цей пейзаж вражає своїм естетизмом і динамічністю:

«Навечір сільська глушина занурилась у неймовірний спокій і тишу. Поля розгорталися смарагдово-зеленими й попелясто-жовтими кляпками. Над ділянками, де вже був зібраний урожай бобових, кружляли зграї чорного гайвороння у пошуках здобичі. На горизонті виднівся буйний квіт блакитних хризантем. Повітря було сповнене пахощами зернових та плісняви після дощу. З ріки Дачоу повіяв вітерець, принісши відчуття холодної свіжості».

傍晚的山野格外宁静。田野里一片碧绿，一片斑黄。乌黑的鸭群在收获过的豆田里来回觅食。公路边的崖畔上，淡蓝的野菊花正在蓬勃地开放着。空气里弥漫着庄稼气息和雨后的腐霉味。风从大川道里吹过来，已经叫人感到凉丝丝的了 [5].

З великим захопленням Лу Яо детально описує всі тонкощі природного середовища малої батьківщини, закарбовані в його пам'яті з дитинства. Водночас, за допомогою контрасту кольорів, автор підкреслює складний душевний стан героїні Лу Жуоцінь на шляху до школи Гаомяо після сварки з братом. Тож письменник вдається до «акторської» нарації, споглядаючи навколишню природу очима своєї героїні і забарвлюючи її фарбами її емоцій. В такий спосіб досягається дивовижний симбіоз природи й людини, їх взаємодоповнення і взаємозалежність.

У повісті «Доля» Лу Яо з етнографічною деталізацією змалював особливе традиційне житло-печеру *яотун* (窑洞) на Лесовому плато мешканців північно-західних районів Китаю:

«Потім Лю Лібен повернув із затоки на стежку поперед села, піднявся на невеликий схил і попрямував до оселі Мінлоу. Сім'я Гао Мінлоу, як і його власна, має великий кам'яний будинок-яо з п'ятьма вікнами-отворами, набагато більший, ніж в інших сільських родинах. Сім'я Мінлоу нещодавно спорудила паркан і накрила браму воріт. Але Лібен відчував, що ці ворота все ще не такі гарні, як його власні. Мінлоу спорудив браму в сільському стилі, та й огорожу змуровав із кам'яної цегли; брама ж його власного будинку була високою і помпезною, з кам'яними парними написами. Крім того, примурки будинку Мінлоу були з'єднані кам'яними плитами. Хоча вони виглядали більш симетричними й красивими, ніж в оселях інших селян, однак їхній власний будинок був змурований з односторонньої зеленої цегли, як офісно-яо міських організацій! А найважливіше – це те, що будинок-яо родини Мінлоу був облицьований цеглою за старовинною технологією «пітяо цзан», що робило грубою

на вигляд. А його власний будинок-яо був облицьований плиткою з тонким гравіруванням, шви були заповнені вапном, що створювало єдине цілісне полотно!»

刘立本于是从河湾里拐到前村的小路上，上了一道小坡，向明楼家走去。高明楼家和他家一样，一线五孔大石窑，比村里其他人家明显阔得多。明楼家不久前也圈了围墙，盖了门楼。但立本觉得还是比不上自家的。明楼把门楼盖得土里土气，围墙也是用横石片插起来的；而自己家的门楼又高又排场，两边还有石对联一副。再说，明楼的窑檐接的是石板。石板虽比村里其他人家的整齐好看，可自己家是用一色的青砖砌起，像城里机关的办公室一样！更重要的是，明楼家的窑面石都是皮条凿溜的，看起来粗糙多了。而他的窑面石全部是细篦摆过，白灰勾缝，浑然一体！ [4].

Лу Яо не просто описав печерні будинки-яо, що є унікальним місцем проживання мешканців Північної Шеньсі а й, очевидно, був добре обізнаний методами й ремісничкими технологіями будівництва такого житла. Він яскраво й детально зобразив це у своїх творах, дозволивши читачам відчути авторський стиль відтворення «комплексу рідної землі».

В романі «Звичайний світ» Лу Яо дуже яскраво й колоритно описує веселий народний звичай проведення «Свята збору врожаю фініків» (打枣节). Ця традиція дуже поширена у північних районах Піднебесної, що відобразилося в ідіоматичному виразі «П'ятнадцятого числа сьомого місяця фініки мають червоний зад, а п'ятнадцятиго числа восьмого місяця їх час вже збирати» (七月十五枣红脸，八月十五打个净). Щорічно протягом сьомого-восьмого місяця за традиційним календарем плоди фінікових дерев проходять повний цикл визрівання: трохи червоного, більше червоного, до половини червоне і зрештою – повністю червоні достиглі плоди. Тож люди можуть спостерігати за повним процесом дозрівання фініків аж до моменту збору врожаю. Тоді селяни (від малечі до старих) гуртуються на фінікових плантаціях для збору плодів, і поспіль – веселого святкування із жартами та іграми [6]. Саме це колоритне народне дійство описав Лу Яо у своєму романі:

«Голови жінок обв'язані білосніжними рушниками, їхній одяг святковий, а чорне блискуче волосся ретельно розчесане дерев'яними гребінцями. Вони зібрались разом, розмовляли і сміялися, підбираючи фініки з землі. Всі люди на деревах і на землі, час до часу притиняли свою роботу, зривали стиглі червоні аж до чорноти фініки, кидали їх до рота і жували цю ароматну і солодку м'якоть».

妇女们头上包着雪白的毛巾，身上换上了见人衣裳，头发也精心的用木梳梳的黑名发亮；她们一群一伙，说说笑笑，在地上捡枣子。所有树上和地上的人，都时不时停下手中的活，顺手摘下或捡起一颗熟的酥软，红得发黑的枣子，塞进自己的嘴巴，香喷喷、甜丝丝的嚼着。 [7].

Лу Яо майстерно зобразив мальовничу сцену народних утіх з поетичним змістом, що дозволяє детально уявити звичай, свята і ритуали місцевих жителів.

Таким чином, Лу Яо всебічно і послідовно втілював у своїх творах «комплекс рідної землі». Теплі почуття до малої батьківщини на Північно-Західному плато для письменника – це не тільки особлива любов і вдячність землі, а й глибокі роздуми

про неї, намагання проникнути до її глибин. Він відчуває незвичайно співпричетність до свого рідного краю, яка поєднується з надзвичайно складними почуттями на кшталт радості, смутку і болю. Лу Яо створив цілу низку колоритних персонажів, вустами яких детально відтворив свій «комплекс рідної землі» – своєрідну романтичну баладу рідному краю.

Література:

1. 柯灵《乡土情结》<http://www.5156edu.com/page/08-09-25/38644.html>
2. 盛帅帅. 乡土情结-推动乡村振兴的纽带和动力 https://m.thepaper.cn/baijiahao_14669062
3. 潘祥辉. 中华传统文化中的“恋土情结”及其扬弃[电子材料]. – 网址: http://paper.people.com.cn/mlt/html/2023-01/31/content_25966158.htm
4. 路遥. 人生, 十月文艺出版社, 北京, 2009, 第172,75页
5. 路遥. 路遥文集, 陕西人民出版社, 1993, 第332页
6. 刘荣昌. 故乡的打枣节[电子材料]. – 网址: <https://reddate.cn/bencandy.php?fid=38&id=1037>
7. 路遥. 平凡的世界, 北京: 十月文艺出版社, 2013, 第789页

Tsao Tszin, Isaieva N. Artistic implementation of the “native land complex” in works of Lu Yao

Summary. Lu Yao (路遥, real name Wang Weiguo 王卫国, 1949–1992) is a prominent representative of the galaxy of Chinese writers, whose work developed in line with the "literature of reforms". His main works are devoted to describing the life of rural residents of the Shaanxi mountain region during the economic reforms of the 1970s–1980s. The author does not seek to offer his "scenario of reforms" in rural areas, as other writers tried to do, but Lu Yao presents the reforms as a difficult period of doubt, denial, loss and at the same time—the belief of the younger generation in a better future. All of Lu Yao's works are based on complex psychological and social conflicts that the characters are trying to find a solution to. At the same time, Lu Yao, as a writer who has a "native land complex", has many descriptions of ethno-cultural nuances and the environment of a small homeland in his works. The purpose of the proposed article is to identify the features of thinking "native land complex" and the article provides an opportunity to supplement knowledge about the peculiarities of the artistic world of modern Chinese realist writers. The success of a literary work is largely determined by the author's skill in creating vivid characters. The latter require special attention to the reflection of psychological states and emotional experiences, so that the reader is able to feel the state of mind of the author himself. The article uses the following research methods: 1) definitive; 2) the method of psychoanalysis. Thus, our article gives grounds to assert that Lu Yao comprehensively and consistently embodied the "native land complex" in his works. Warm feelings for the little motherland on the northwestern plateau for the writer are not only a special love and appreciation of the Earth, but also deep reflections on it, attempts to penetrate into its depths. He feels an unflappable sense of belonging to his native land, which is combined with extremely complex feelings such as joy, sadness and pain.

Key words: native land complex, ethnoculture, small homeland, ego identity, author's sense.